

Nr 97.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till flottans ersättningsbyggnad m. m.; given Stockholms slott den 1 mars 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PERHSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anför efter gemensam beredning med chefen finansdepartementet:

[1.] **Flottans ersättningsbyggnad m. m.** Vid framläggandet av årets statsverksproposition anförde jag beträffande frågan om anslag för budgetåret 1940/41 till flottans ersättningsbyggnad (fjärde huvudtiteln, punkten 97) — under hänvisning till att chefen för marinen med särskilt skrivelse den 7 december 1939 inkommit med ett förslag till flottplan, innefattande en ersättnings- och nybyggnadsplan för en 10-årig utbyggnadsperiod, vilket förslag remitterats för yttrande till chefen för försvarsstaben — att med anledning därav och då jämväl av andra orsaker slutlig ståndpunkt till frågan om medelsbehovet för fartygsbyggen under nästkommande budgetår för det dåvarande

icke kunde fattas, ifrågavarande anslagsfråga sedermera borde få föreläggas riksdagen genom särskild proposition. I avvaktan därpå syntes anslaget i förslaget till riksstat för nästkommande budgetår böra upptagas med ett beräknat belopp, vilket syntes böra beräknas till 45,000,000 kronor. I enlighet härmed beslöt Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1940/41 beräkna ett reservationsanslag av 45,000,000 kronor.

Jag anhåller nu att få återkomma till denna anslagsfråga och att samtidigt få till behandling upptaga frågan om anvisande å tilläggsstat för innevarande budgetår av vissa anslagsmedel för motsvarande ändamål.

Till en början vill jag med några ord beröra frågan om den flottplan, vartill chefen för marinen enligt vad nyss sagts med skrivelse den 7 december 1939 inkommit med förslag. I anledning av remiss till chefen för försvarsstaben har överbefälhavaren över rikets försvarskrafter den 7 februari 1940 avgivit utlåtande över nämnda förslag. Chefen för marinen har i anledning av det utrikespolitiska läget ansett det nödvändigt att behandla utredningen i frågan såsom hemlig, en uppfattning vartill överbefälhavaren anslutit sig. Då även jag anser frågan vara av den art, att närmare redogörelse för densamma icke lämpligen bör ske till statsrådsprotokollet, skall jag här endast meddela, att överbefälhavaren i sitt yttrande på närmare anförda grunder hemställt, att Kungl. Maj:t för närvarande icke måtte taga slutlig ställning till den framlagda flottplanen men att den tillsvidare, med vissa föreslagna mindre modifikationer, finge läggas till grund för den berörda fartygsmaterielens anskaffning.

För min del vill jag såtillvida ansluta mig till vad överbefälhavaren sålunda föreslagit, att jag anser den framlagda flottplanen böra tagas i beaktande vid bedömandet av frågor om anskaffning av fartygsmateriel.

Till grund för ett bedömande av det anslagsbehov för flottans fartygsanskaffning, som för närvarande kan överblickas, ligga närmast följande handlingar, nämligen dels marinförvaltningens vid framläggandet av statsverkspropositionen omnämnda skrivelse av den 7 december 1939 angående anslag för flottans ersättningsbyggnad, dels en av marinförvaltningen den 3 februari 1940 avlåten skrivelse angående vissa prisstegringar å redan beslutade fartygsbyggen och dels en av överbefälhavaren med eget yttrande den 26 februari 1940 överlämnad, av marinförvaltningen den 22 i samma månad avlåten skrivelse angående anslagsbehovet för nybyggnad och anskaffning av krigsfartyg m. m. Det är särskilt till den sistnämnda skrivelser som den följande framställningen kommer att hänföra sig. På grund av frågornas natur kommer emellertid redogörelsen att bliva förhållandevis knapphändig. Ytterligare upplysningar i ärendet torde få lämnas riksdagens vederbörande utskott genom de handlingar som komma att tillhandahållas utskottet.

Innan jag närmare ingår på de i nyssberörda skrivelser gjorda framställningarna, vill jag erinra om att Kungl. Maj:t denna dag i annat sammanhang till behandling förehaft frågan om igångsättande av byggandet av de två av

1939 års lagtima riksdag beslutade kustförsvarsfartygen, därom marinförvaltningen i skrivelse den 1 december 1939 gjort framställning. Vid prövningen av nämnda ärende har det befunnits, att med hänsyn till det aktuella behovet av nybyggnad av lätta fartyg av olika slag för flottans räkning landets varvskapacitet icke för närvarande lämpligen borde belastas med de utomordentligt omfattande och på flera år framåt siktande arbeten, som byggandet av de två kustförsvarsfartygen innebär. Det har därför ansetts nödvändigt att tillsvidare uppskjuta påbörjandet av fartygens byggande. Den frist som sålunda uppstår, innan deras byggande kan igångsättas, har emellertid — i överensstämmelse med av överbefälhavaren och chefen för marinen uttryckt mening — ansetts böra utnyttjas på så sätt, att undersökningar böra göras rörande föreliggande möjligheter att inom rimliga gränser i fråga om fartygens storlek m. m. ernå förbättringar beträffande deras skydd och artilleribestyckning samt eventuellt även fart i förhållande till vad som förutsattes vid beslutet om deras byggande. Kungl. Maj:t har därför genom beslut denna dag uppdragit åt marinförvaltningen att i enlighet med de närmare direktiv, som må lämnas av chefen för marinen, företaga dylika undersökningar och uppgöra därav betingade förslag. Då utarbetandet av dessa förslag kan beräknas under nuvarande förhållanden taga rätt avsevärd tid i anspråk, synas medel för kustförsvarsfartygens fortsatta byggande icke behöva för närvarande äskas av riksdagen, utan torde frågan därom få återupptagas efter det den sålunda anbefallda utredningen slutförts.

Vad beträffar byggandet av jagare vill jag erinra därom, att medel till slutförande av under byggnad varande två jagare, tillhopa 7,600,000 kronor, anvisats för innevarande budgetår av 1939 års lagtima riksdag, samt att 1939 års urtima riksdag i skrivelse nr 53 anvisade medel för påbörjande av ännu en jagare, därvid förutsattes, att för detta ändamål ett belopp av 5,000,000 kronor skulle tagas i anspråk av de medel som för innevarande budgetår avsetts för påbörjande av de två kustförsvarsfartygen. I sin skrivelse den 22 februari 1940 har nu marinförvaltningen anmält, att kostnaderna för den ena av de båda förstnämnda jagarna på grund av de nu rådande förhållandena komme att med 150,000 kronor överstiga vad som förut beräknats för ändamålet, vadan anvisandet av nyssnämnda belopp redan under innevarande budgetår vore erforderligt. Beträffande den jagare, vars byggande beslutats av 1939 års urtima riksdag, har marinförvaltningen anfört, att kostnaderna för densamma nu kunde beräknas till 10,690,000 kronor, vadan för dess färdigställande utöver redan tillgängliga medel erfordrades ytterligare 5,690,000 kronor. Sistnämnda belopp borde ställas till förfogande under budgetåret 1940/41. — Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 9 februari 1940 — i anledning av en av marinförvaltningen i samråd med statens industrikommission gjord framställning — bemyndigat marinförvaltningen att omedelbart vidtaga åtgärder för igångsättande av nybyggnad av ytterligare en jagare. Kostnaderna för denna hava av marinförvaltningen i skrivelserna den 22 februari 1940 beräknats till likaledes 10,690,000 kronor, varav 5,000,000 kronor borde anvisas redan under detta budgetår och återstoden, 5,690,000 kronor, för budgetåret 1940/41.

Vad därefter beträffar större minsvepare beviljade 1939 års urtima riksdag medel för nybyggnad av sex dylika fartyg. Genom nyssberörda beslut den 9 februari 1940 har Kungl. Maj:t bemyndigat marinförvaltningen att omedelbart vidtaga åtgärder för nybyggnad av ytterligare sex större minsvepare. Kostnaderna för dessa fartygs färdigställande hava av marinförvaltningen beräknats till sammanlagt 18,780,000 kronor, av vilket belopp 10,000,000 kronor åbelöpte innevarande budgetår och återstoden, 8,780,000 kronor, budgetåret 1940/41.

I fråga om mindre minsvepare beslöt 1939 års urtima riksdag, att tolv sådana skulle nybyggas. Den för fartygen beräknade kostnaden uppgick till 300,000 kronor per fartyg eller tillhopa till 3,600,000 kronor. Marinförvaltningen har nu anmält, att på grund av inträffade prisstegringar kostnaderna för ifrågavarande fartyg måste beräknas till 370,000 kronor; kostnadsökningen uppginge sålunda till 70,000 kronor per fartyg eller sammanlagt till 840,000 kronor. Sistnämnda belopp erfordrades först under budgetåret 1940/41. — Emellertid har Kungl. Maj:t genom förenämnda beslut den 9 februari 1940 bemyndigat marinförvaltningen att omedelbart vidtaga åtgärder för igångsättande av nybyggnad jämväl av ytterligare ett antal mindre minsvepare. Marinförvaltningen har nu i sin skrivelse den 22 februari 1940 meddelat, att ämbetsverket för dessa fartyg räknade med en kostnad av sammanlagt 5,400,000 kronor. Av detta belopp beräknades 3,000,000 kronor bliva erforderliga under budgetåret 1939/40 och återstoden, 2,400,000 kronor, under budgetåret 1940/41.

För närvarande pågår byggandet av ett antal undervattensbåtar, för vilkas påbörjande anslagsmedel funnits disponibla. I sin skrivelse den 22 februari 1940 har nu marinförvaltningen framlagt ett förslag om nybyggnad av ytterligare ett antal undervattensbåtar, vilket förslag jag finner mig böra förorda till genomförande. De sammanlagda kostnaderna för fullbordande av de under byggnad varande fartygen samt för de föreslagna nybyggnaderna hava av marinförvaltningen beräknats till 37,635,000 kronor, fördelade med 9,165,000 kronor på innevarande budgetår, 23,000,000 kronor på budgetåret 1940/41 och 5,470,000 kronor på budgetåret 1941/42.

Av 1939 års lagtima riksdag beslöts nybyggnad av ett moderfartyg för undervattensbåtar, varvid för budgetåret 1939/40 anvisades 2,300,000 kronor för fartygets påbörjande. I sin skrivelse den 22 februari 1940 har nu marinförvaltningen meddelat, att sedan åtgärder vidtagits för nybyggnadens igångsättande, fartygets byggande med hänsyn till av statens industrikommision anförda synpunkter i fråga om industriens belastning tillsvidare uppskjutits. Då behovet av ett moderfartyg dock vore angeläget, hade marinförvaltningen tagit under utredning möjligheten att genom inköp förvärva ett handelsfartyg, som efter ombyggnad och utrustning kunde förutsättas bliva lämpligt för ändamålet. Marinförvaltningen räknade tillsvidare med samma kostnader härför som för ett nybyggt moderfartyg eller 6,800,000 kronor. Med avdrag av redan anvisade 2,300,000 kronor återstode då av totalkostnaden 4,500,000 kronor, varav för budgetåret 1939/40 beräknades ytterligare 1,500,000

kronor, för budgetåret 1940/41 2,000,000 kronor och för budgetåret 1941/42 1,000,000 kronor. — För min del vill jag ansluta mig till förslaget att i stället för nybyggnad av ett moderfartyg inköpa ett handelsfartyg, som lämpligen kan inredas och utrustas för ändamålet. De härför preliminärt beräknade kostnaderna synas emellertid vara väl höga; dock torde man alltid få räkna med att de för innevarande och nästa budgetår beräknade beloppen erfordras för ändamålet. Frågan om själva fartygsinköpet bör givetvis i sinom tid underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I sin skrivelse den 22 februari 1940 har marinförvaltningen vidare anført, att vissa anslagsbelopp under den närmaste tiden bleve erforderliga för utförande av konstruktionsarbeten. Under en lång följd av år hade ämbetsverket haft att utföra utredningar och konstruktionsarbeten för nya fartygstyper. Dessa arbeten hade kommit att taga allt större omfattning. Då det kunde förutsättas, att konstruktionsarbetena allfort komme att utgöra en av marinförvaltningens mera omfattande uppgifter, vore det nödvändigt att härför hava tillgång till erforderliga medel. Den närmaste liggande uppgiften förutsatte ämbetsverket komma att bli omkonstruktion och förbättring av kustförsvarsfartygen. Därefter torde utredningar och konstruktionsarbeten för nya jagartyper bli aktuella. För arbeten av detta slag beräknade marinförvaltningen skola erfordras under innevarande budgetår 70,000 kronor samt under vart och ett av budgetåren 1940/41 och 1941/42 150,000 kronor. — Till vad marinförvaltningen i förevarande avseende anført anser jag mig kunna lämna min anslutning.

Vidare har marinförvaltningen i sin förenämnda skrivelse föreslagit vidtagande av åtgärder för anskaffande snarast möjligt av ytterligare ett antal motortorpedbåtar. Till vad ämbetsverket därutinnan anført vill jag ansluta mig. Kostnaderna härför hava beräknats till sammanlagt 11,000,000 kronor, varav 5,500,000 kronor belöpte å vartdera av budgetåren 1939/40 och 1940/41.

Slutligen har marinförvaltningen i sin skrivelse den 22 februari 1940 till behandling upptagit fråga om vissa ytterligare fartygsanskaffningar. Behandlingen av detta spörsmål har emellertid ännu icke fortskridit så långt, att det vore lämpligt att här närmare redogöra därför, utan torde ytterligare erforderliga upplysningar härom få lämnas riksdagens vederbörande utskott. Kostnaderna för de ifrågavarande anskaffningarna hava av marinförvaltningen beräknats till sammanlagt 34,950,000 kronor. Nämda belopp torde i sin helhet böra anvisas för innevarande budgetår.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att kostnaderna för genomförande av de sålunda redan beslutade eller av mig i det föregående tillstyrkta åtgärderna för fullföljande av påbörjade fartygsbyggnader och för andra åtgärder för stärkande av flottans fartygsbestånd av marinförvaltningen beräknats för innevarande budgetår till $(150,000 + 5,000,000 + 10,000,000 + 3,000,000 + 9,165,000 + 1,500,000 + 70,000 + 34,950,000 + 5,500,000 =)$ 69,335,000 kronor samt för budgetåret 1940/41 till $(5,690,000 + 5,690,000$

+ 8,780,000 + 840,000 + 2,400,000 + 23,000,000 + 2,000,000 + 150,000 + 5,500,000 =) 54,050,000 kronor. Med hänsyn till att av de för innevarande budgetår anvisade medlen för påbörjande av de två kustförsvarsfartygen ett belopp av 6,000,000 kronor kan beräknas bliva frigjort för andra ändamål i och med den anbefallda utredningen rörande omkonstruktion av dessa fartyg, kan emellertid det för innevarande budgetår erforderliga beloppet för ovan angivna ändamål minskas med 6,000,000 kronor till 63,335,000 kronor.

Det sålunda för innevarande budgetår erforderliga beloppet torde böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten under ett särskilt anslag, förslagsvis benämnt »Särskild fartygsanskaffning m. m.». Det för nästkommande budgetår erforderliga beloppet åter bör anvisas under det vanliga anslaget till »Flottans ersättningsbyggnad».

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Särskild fartygsanskaffning m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av kronor 63,335,000;
dels ock till Flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av kronor 54,050,000.

[2.] **Modernisering av Karlskrona örlogsvarv.** I sin skrivelse den 18 oktober 1939 angående sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1940/41 gjorde marinförvaltningen framställning om anvisande av medel för utförande av vissa moderniserings- och utvidgningsarbeten vid Karlskrona örlogsvarv. De ifrågakarande arbetena, vilka kostnadsberäknats till sammanlagt 5,070,000 kronor, avsågo anordnande av en ny stapelbädd, ny plåtslageriverkstad m. m., utvidgning och modernisering av maskinverkstaden, nytt gjuteri, tillbyggnad av elektriska verkstaden, ny kaj, flyttning av oljefabriken, flyttning av galvaniseringsverkstaden samt ombyggnad av klaffbron. Av det nämnda beloppet beräknades 2,000,000 kronor belöpa å budgetåret 1940/41; sistnämnda belopp i sin tur föreslogs uppdelat med 1,750,000 kronor på kapitalbudgeten och 250,000 kronor på driftbudgeten.

Den nämnda framställningen föranledde emellertid icke till något förslag från Kungl. Maj:t sida 1 statsverkspropositionen till innevarande års riksdag.

I sin förberörda skrivelse den 22 februari 1940 har nu marinförvaltningen återkommit till frågan om modernisering av Karlskrona örlogsvarv, därvid emellertid programmet väsentligen reducerats i förhållande till vad som föreslogs i skrivelsen den 18 oktober 1939. Marinförvaltningen har i förevarande hänseende anført följande:

Flera skäl kunna anföras för nödvändigheten av nybyggnadsverksamhet vid örlogsvarvet. Såsom det viktigaste framstår emellertid, att därigenom en tillräcklig kapacitet erhålles för att upptaga tillfälliga större belastningar.

Även under fredliga förhållanden erfordras nybyggnadsarbete för utjämning av variationerna i underhållsarbeten, vilkas bedrivande utan dylik ackumulator för arbetskraften blir oekonomisk. För kontinuerlig nybyggnadsverksamhet är det vidare behövt att hava tillgång till mera än en fartygsbädd, enär därvid arbetsfördelningen avsevärt underlättas. Därtill kommer, att den nuvarande bädden icke lämpligen medger byggandet av större fartyg än jagare av Malmö-typ.

Ehuru behovet av ytterligare en nybyggnadsbädd sålunda kvarstår, synes å andra sidan anordnandet av densamma något kunna uppskjutas och dess storlek åtminstone till en början begränsas. Det vore därvid lämpligt att planera den så, att den kunde färdigställas till en jagare av större typ. Ställning till denna fråga skulle därvid icke nödvändigtvis behöva tagas nu, utan ett uppskjutande kan göras till förmån för andra moderniseringsarbeten, vilka med hänsyn till beslutad och planerad tillkomst av nya fartyg och därav följande ökat behov av direkt för underhållsarbeten nödvändiga verkstäder m. m. framstå såsom framför allt viktiga.

Dessa moderniseringsarbeten, som icke föregripa frågan om ny stapelbädd och böra färdigställas snarast möjligt äro: utvidgning och modernisering av maskinverkstaden, nytt gjuteri, tillbyggnad av elektriska verkstaden, ny kaj samt istandsättning av spårsystemet.

Kostnaderna för de moderniseringsarbeten, som sålunda föreslagits, hava av marinförvaltningen beräknats till sammanlagt 2,000,000 kronor. Under förutsättning, att arbetena igångsattes under innevarande budgetår och avslutades under budgetåret 1940/41, erfordrades av totalkostnaden 400,000 kronor för innevarande budgetår och 1,600,000 kronor för budgetåret 1940/41. Förstnämnda belopp borde uppdelas med 300,000 kronor på kapitalbudgeten och 100,000 kronor på driftbudgeten samt det senare beloppet med 1,400,000 kronor på kapitalbudgeten och 200,000 kronor på driftbudgeten.

För egen del anser jag mig med hänsyn till angelägenheten av att Karlskrona örlogsvarv uppehålls vid god effektivitet böra tillstyrka, att anslag beviljas för genomförande av de i marinförvaltningens skrivelse den 22 februari 1940 föreslagna moderniseringsåtgärderna. Mot de härför beräknade kostnaderna och deras fördelning på budgetår samt på kapital- och driftbudget har jag intet att erinra.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Modernisering av Karlskrona örlogsvarv å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av kronor 100,000;

dels till Modernisering av Karlskrona örlogsvarv å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 såsom kapitalinvestering under fonden för förlag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av kronor 300,000;

dels till Modernisering av Karlskrona örlogsvarv för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av kronor 200,000;

dels ock till Modernisering av Karlskrona örlogsvarv för

Kungl. Maj:ts proposition nr 97.

budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering under försvarsväsendets fastighetsfond: marinförvaltningens delfond anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,400,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
G. F. Holmer.